

атестацію, часто і зараз отримують від його спадку патріотичний багаж, інтелектуальний та громадсько-кваліфікаційний статус. В тісному взаємозв'язку розгортається патріотизм дитячого (студентського) колективу, сполучений з вищими ідеалами Батьківщини. Остання парадигма виходить часто на світ у вигляді логічних наслідків з філософських аксіом, розумінні всього спектру колізій та досвіду втілення гуманістичної теорії, яку підживлює подолання стереотипів богоборства тощо.

Богоборці в своєму казарменому соціалізмі намагалися довести гуманізм до кінцевого заперечення свободи людини, до останнього опанування людиною революціоністською фразеологією деяких вульгарних проявів світського месіанізму. Хоча дух козакофільської необхідності поступово примушує до перетворення «маленької» людини в знаряддя не бюрократії і деспотизму, а виробничих сил і європейської гуманістики на користь вільної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксьонова В. І. Метафізичний дискурс у контексті цивілізаційного розвитку України / В. І. Аксьонова, І. З. Скловський // Перспективи / За ред. А. І. Кавалерова. – 2008. – №4 (44). – С. 3-9.
2. Боринштейн Е. Р. Самореализация личности в трансформирующемся украинском обществе. /Е. Р. Боринштейн // Перспективы. -2005. - № 3. – С 102-107.
3. Лосев А. Философия имени /А. Лосев – М.: Москов. ун-т., 1990.- 269с.
4. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / А. С. Макаренко.- К.:Рад. школа, 1987.-512с.
5. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики / Мартин Хайдеггер //Вопросы философии – 1989.- №9 - С.108-159
6. Электронный ресурс: <http://vestnikzgia.com.ua>
7. Электронный ресурс: <http://halapsis.net/>

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК:316.6+168.522

ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

В статті аналізується свобода особистості у розрізі соціально-філософського аспекту. Звертається увага на основні наукові підходи до аналізу особистості. Розглядаються в контексті соціально-філософської теорії свободи проблеми індивідуальної, особистісно орієнтовної свободи та становлення індивідуального в структурі особистості, розглянутої в умовах трансформації соціальної системи. Це і викликало наш інтерес до проблем економічної свободи, яка має свої основні принципи, а саме: економічну самостійність, економічну відповідальність, економічну рівноправність.

Ключові слова: свобода, особистість, економічна свобода.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СВОБОДА ЛИЧНОСТИ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

В статье анализируется свобода личности в разрезе социально-философского аспекта. Обращается внимание на основные научные подходы к анализу личности. Рассматриваются в контексте социально-философской теории свободы проблемы индивидуальной, лично ориентированной свободы и становления индивидуального в структуре личности, рассматриваемой в условиях трансформации социальной системы. Это и вызвало наш интерес к проблемам экономической свободы, которая имеет свои основные принципы, а именно: экономическую самостоятельность, экономическую ответственность, экономическое равноправие.

Ключевые слова: *свобода, личность, экономическая свобода.*

ECONOMIC FREEDOM OF THE INDIVIDUAL: THE SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT

The article analyzes freedom of the individual in the context of the socio-philosophical aspect. Attention is drawn to the main scientific approaches to the analysis of personality. They are considered in the context of the socio-philosophical theory of freedom of the problem of individual, personally oriented freedom and the formation of the individual in the structure of the individual, considered in the conditions of transformation of the social system. This caused our interest in the problems of economic freedom, which has its basic principles, namely: economic independence, economic responsibility, economic equality.

Key words: *freedom, personality, economic freedom.*

Актуальність. Процеси реформування, що відбуваються у всіх сферах нашого суспільства, стосуються економічних, політичних, соціальних, побутових та інших відносин. Це в свою чергу викликало піднесення науково-теоретичних досліджень проблем формування та розвитку соціально-філософських аспектів свободи особистості. В сучасних умовах вона проявляється через розбудову і вдосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства, що є продуктом соціально-історичного процесу. Цей процес вимагає утвердження громадянської культури, в основі якої формується система ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань, усвідомлюється місце в суспільстві, визначаються обов'язки і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною та вимагає розвитку таких елементів цивілізацій, як природа – суспільство – людина [8, с. 7].

Сучасна людина має як і свої права, так і обов'язки. Людина – це не повторна особистість, яка має право на вільний вибір чи власну думку.

Мета даної статті – проаналізувати свободу особистості у розрізі соціально-філософського аспекту.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблему особистості розглядали представники соціогенетичного напрямку (Е. Торндайк, Б. Скіннер, У. Доллард, К. Левін та інші), намагаючись пояснити особливості особистості виходячи зі структури суспільства, способів соціалізації, взаємин з оточуючими людьми. Представники біогенетичного підходу в основу розвитку особистості і формування типів її поведінки ставлять біологічні процеси дозрівання організму. С. Холл, наприклад, вважав, що розвиток особистості в згорнутому вигляді повторює стадії розвитку суспільства. Інший представник біогенетичного підходу Е. Кречмер виводив типи особистості і її поведінки з особливостей будови тіла людини.

Особливо яскраво принцип біологізму представлений в концепції особистості, розробленої

3. Фрейдом, який вважав, що вся поведінка особистості обумовлено фізіологічними, несвідомими потягами людини.

В середині минулого століття особливо популярною була концепція когнітивістської орієнтації, представники якої (Ж. Піаже, Д. Келлі та інші) віддавали перевагу розвитку інтелектуально-пізнавальної сфери психіки особистості. Ще один напрямок у психогенетичному підході склали представники персонологічної орієнтації (Е. Шпрангер, А. Маслоу та ін.). Їх увага акцентувалася на розвитку особистості в цілому, від чого, на їхню думку, залежить її поведінка, в тому числі і девіантна [9, с. 334].

Проблема свободи розглядалася в численних працях західноєвропейських філософів XIX-XX століть: Ж.-П. Сартр, Е. Фромм, М. Хайдеггер, К. Ясперс, З. Фрейд, А. Шопенгауер, І. Берлін, О. Вельмар, Ф. Ніцше та інші. Серед вітчизняних дослідників І. Бичко, К. Новікова, Л. Ніколаєва, Б. Грушин, В. Паркін, В. Андрущенко, М. Михальченко, С. Кримський та інші.

Слід зазначити, що певна увага проблемі формування особистості, її поведінки приділялася в соціальній філософії та психології так званого радянського періоду. Однак і серед цих вчених не було єдиної думки, але зате накопичено певний досвід інтерпретації розгляду сутності особистості, мотивів і чинників формування відхилень у поведінці і т.д. Проблему особистості розглядали С. Л. Рубінштейн, Л. С. Виготський, Б. Г. Ананьєв, К. А. Альбуханова-Славська, А. Н. Леонтьєв, А. В. Петровський, В. В. Мясищев, К. К. Платонов, Д. Н. Узнадзе та багато інших. В. Г. Ананьєв, наприклад, розглядав особистість в єдності чотирьох сторін.

У розрізі економічної свободи сучасні вчені звертаються до фундаментальних проблем теоретико-методологічного рівня, метафізики економіки, філософії грошей, фінансової цивілізації, проблемам соціальної відповідальності та економіки знань (В. Д. Базилевич, Т. П. Глушко, В. В. Ільїн, А. А. Мазаракі, С. В. Пролеєв, З. Е. Скринник та інші). На діяльність як головне джерело культури звертають увагу українські вчені Л. Губерський, В. Андрущенко і М. Михальченко. Вони відзначають, що зв'язок культури з людською працею, активною, перетворюючою освітньою діяльністю людей. [15, с.63]

Виклад основного матеріалу. Природа і сутність людини – філософське поняття, яке позначає сутнісні характеристики людини, що відрізняють її, але не зводяться до всіх інших форм та родів буття, в тій чи іншій мірі властивих всім людям. Вивченням та інтерпретацією природи і сутності людини займаються на різних рівнях узагальнення філософії, антропологія, психологія, соціобіологія, теологія. Однак серед дослідників не існує єдиної думки не тільки про характер природи людини, а й про наявність природи людини як такої.

На думку основоположника класичної німецької філософії І. Канта, людина – це істота, призначена для суспільства. Питання «що є людина?», По Канту, зводиться до трьох питань:

- 1) «що я можу знати?» (Теоретичний аналіз);
- 2) «що я повинен робити?» (Практичний аналіз);
- 3) «на що я можу сподіватися?» (Етичний рівень дослідження духовних властивостей, намірів людини, на цьому рівні він розвиває відповідальність і осудність). Вчинки людини відбуваються внаслідок усвідомлення своєї самості. Особистість - індивідуальність особливого роду [10].

Для Фіхте: «Людина - це « Я » породжує « не Я, ».

Згідно з Гегелем, становлення людини відображає рух духу:

- суб'єктивний дух;
- об'єктивний дух;
- абсолютний дух.

У центрі філософії Л. Фейєрбаха – жива конкретна людина як тілесна, психофізична істота,

невіддільна від природи. Положення Л. Фейербаха про те, що людина – це вища природна істота, являє собою так званий «антропологічний принцип» його філософії [10].

Ключ до розкриття таємниць людини лежить в розкритті таємниці природи. Обмеженість антропологізму Фейербаха полягає в нерозумінні суспільної сутності людини і в біологізаторстві.

У марксистській філософії людина розглядається як сукупність всіх суспільних відносин, як цілісна єдність біологічного, психічного і соціального рівнів (біосоціальна істота).

У некласичній філософії С. К'єркегора людина - це єдність кінцевого і нескінченного. У своєму становленні людина проходить три стадії:

- 1) естетичну;
- 2) етичну;
- 3) релігійну [10].

Згідно Ф. Ніцше: «Людина - істота проміжна між твариною і надлюдиною. Надлюдина – людина, здатна себе перевершити. Людина – шлях, канатна дорога над прірвою, що веде від тваринного до надлюдини». Фрейд розглядав три основні рівні в структурі особистості: 1) несвідоме – «Воно» (Ід) - найнижчий і найпотужніший пласт, що знаходиться за межами свідомості, де зберігаються минулий досвід, біологічні імпульсні потяги і пристрасті, неусвідомлені емоції; 2) на фундаменті несвідомого підноситься невеликий поверх предсвідомого, це те, з чим людина постійно має справу, – це його «Я» (Его);

3) останній поверх - «зверху» (Суперего) – це свідоме, що знаходиться над «Я», вироблене історією людства і що існує в системі науки, моралі, мистецтва і культури. Це ідеали суспільства, соціальні норми, релігійні заборони, з якими людина повинна рахуватися. Головним вартовим «Я» є «Над». У відповідь на гріховні, неусвідомлені спонукання «Над» терзає «Я» докорами совісті і почуттям провини. Від «Воно» бере початок все, що іменується психічним, несвідомим. Саме ця сфера, підпорядкована принципом насолоди, задоволення, робить вирішальний вплив на поведінку людини, визначає його думки і почуття, а через них – і дії. Людина - це «машина», рухома відносно постійним комплексом сексуальної енергії (тобто лібідо) [10].

В ХХІ столітті сучасна людина оточена з усіх боків необхідностями (наприклад, правильна поведінка). Вона підпорядковується як фізіологічним, так і соціальним законам суспільства, у якому безпосередньо перебуває, його правилам та нормам. З усіх боків вона оточена певними загальноприйнятими нормами поведінки, традиційними діями і ритуалами. А також важливим аспектом є врахування й економічної необхідності .

Так, наприклад, для більшості представників античної філософії – Сократа, Діогена, Епікура і Сенеки – свобода є змістом і метою людського існування. Для представників середньовічної схоластики – Ансельма Кентерберійського, Альберта Великого і Фоми Аквінського – свобода розуму і вчинків можливі тільки в межах церковних догматів, за межами ж їхня свобода являє собою ересь, тяжкий гріх. У Новий час стає панівною точкою зору на свободу як на природний стан людини, шлях до соціальної рівності і справедливості (Томас Гоббс, Поль Анрі Гольбах, П'єр Сімон Лаплас). Велику увагу проблемі свободи приділяли і представники німецької класичної філософії. Іммануїл Кант, наприклад, під свободою розумів інтелігібельну (тобто недоступну чуттєвому пізнанню) сутність людини; для Йоганна Готліба Фіхте свобода – єдина абсолютна реальність; а Георг Вільгельм Фрідріх Гегель розумів під свободою багатопланову реальність, що у всіх своїх проявах являє форму об'єктивації абсолютного духу [2].

Значний внесок у розвиток даної категорії зробили Бенедикт Спіноза, Жан-Жак Руссо, Вольтер, Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Артур Шопенгауер, Фрідріх Ніцше, Жан-Поль Сартр,

Карл Ясперс, Микола Бердяєв, Володимир Соловйов, Григорій Сковорода, Пантелеймон Куліш і багато інших філософів і мислителів. Як бачимо, підходів до поняття «свобода» дійсно багато, і це ще раз доводить, що свобода надзвичайно складний, багатоаспектний феномен [1, с.211].

Свобода – в абсолютному значенні, – це перебіг подій таким чином, щоб воля кожного дійової особи в цих подіях не піддалася насильству з боку волі інших.

Свобода – в найзагальнішому сенсі, – наявність можливості вибору, варіантів результату події. Відсутність вибору, варіантів події рівносильне відсутності свободи. Свобода є один з видів прояву випадковості, що направляється свободою волі (направленість волі, усвідомлена свобода) або стохастичним законом (непередбачуваність результату події, неусвідомлена свобода). У цьому сенсі, поняття «свобода» протилежно поняттю «необхідність». В етиці «свобода» пов'язана з наявністю вільної волі людини. Свобода волі накладає на людину відповідальність і ставить в заслугу її слова і вчинки. Вчинок вважається моральним тільки в тому випадку, якщо він відбувається за умови вільної волі, є вільним волевиявленням суб'єкта. У цьому сенсі етика направлена на усвідомлення людиною своєї свободи і пов'язаної з нею відповідальності. У праві поняття свободи пов'язана не просто з відповідальністю суб'єкта за свої дії, але і з мірою відповідальності – ступенем осудності чи неосудності вчинку. У праві – закріплена в конституції чи іншому законодавчому акті можливість певної поведінки людини (наприклад, свобода слова, свобода віросповідання і т.д.). Категорія «свобода» близька до поняття «право» в суб'єктивному сенсі, однак останнє передбачає наявність більш-менш чіткого юридичного механізму для реалізації і зазвичай відповідної обов'язки держави чи іншого суб'єкта вчинити будь-яку дію (наприклад, надати роботу в разі права на працю). Навпаки, юридична свобода не має чіткого механізму реалізації, їй відповідає обов'язок утримуватися від здійснення яких-небудь порушують дану свободу дій [6].

Свобода – засіб для досягнення мети і сенсу життя людини. У язичників ідеали свободи послужили основою створення демократичного суспільства, класичним прикладом якого стали Афіни в Стародавній Греції. В останні століття до цих ідеалів повернулося і сучасне суспільство [16].

Актуальність дослідження проблем свободи особистості викликано насамперед розвитком можливостей створення сприятливих умов її самореалізації в суспільстві. Метою такого процесу є формування цілісної концепції індивідуальної свободи особистості, яка б наповнювалася конкретним змістом, відображала б реальну діяльність індивіда як особистості і як члена суспільства. Тому в контексті соціально-філософської теорії свободи особливого сенсу набувають проблеми індивідуальної, особистісно орієнтовної свободи та становлення індивідуального в структурі особистості, розглянутої в умовах трансформації соціальної системи. Це і викликало наш інтерес до проблем економічної свободи [16].

Економічна свобода на практиці означає право розпочинати або припиняти власну справу, купувати будь-які ресурси, використовувати будь-яку технологію, виробляти будь-яку продукцію і пропонувати її для продажу за будь-якою ціною, вкладати свої кошти на власний розсуд. Слід розуміти, що ці права не забезпечують гарантованого успіху для кожного підприємця. Він може виробляти будь-яку продукцію, встановлювати на неї будь-яку ціну. Проте немає гарантії, що хтось її купить, оскільки споживачі також користуються економічною свободою, тобто свободою особистого вибору, яка не менш важлива, ніж свобода підприємництва. Кожний споживач має право вільно купувати будь-який товар або послугу, пропонувати свої послуги для виконання будь-якої роботи; відмовлятися від будь-якої роботи; використовувати власні ресурси за умови, що не порушує прав інших людей. Ці права свободи також не дають ніяких гарантій, тобто підприємець має право запропонувати свої послуги, але нікого не можна змусити прийняти їх.

Економічні свободи підприємців тісно взаємопов'язані. Коли підприємство в приватному

володінні, то зазіхання на свободу підприємництва – це фактично зазіхання на свободу володаря власності. Без економічної свободи не може бути свободи особи [3, с.187].

Підприємцем може бути лише економічно відокремлений, самостійно господарюючий суб'єкт. Економічна свобода неможлива без ринку, так само ринок не може існувати без економічної свободи. Саме ринок через різні механізми функціонування забезпечує реальні умови для економічної свободи підприємця. Іншими словами, ринковий механізм господарювання об'єктивно передбачає свободу господарювання. Економічна свобода має свої основні принципи, а саме: економічну самостійність, економічну відповідальність, економічну рівноправність [3, с.188].

Економічна самостійність полягає в наявності у підприємців права на власність, права на самостійний вибір форми власності та форми господарювання, самостійне планування своєї фінансово-господарської діяльності, вільне розпорядження прибутком, самостійний вибір ресурсів, постачальників та споживачів виробленої продукції, встановлення різних форм, систем та розмірів оплати праці тощо.

Економічна відповідальність полягає у відповідальності підприємця своїм майном за результати господарювання. Невиконання договірних зобов'язань за терміном та якістю повинно покриватися штрафними санкціями, які включатимуть не лише прямі збитки, а й вигоду, що упущена. За завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність.

Економічна рівноправність. Йдеться про рівні (однакові) економічні умови для будь-якої господарської діяльності, незалежно від форми власності та форми господарювання. Під рівними економічними умовами маються на увазі єдині ціноутворення, оподаткування, розподіл прибутку, інвестиційна та кредитна політика, держконтракт тощо. Держава повинна гарантувати всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права і створювати рівні можливості для доступу до матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних, інформаційних та інших ресурсів. Слід зазначити, що деякі сфери діяльності або організаційні форми мають (або можуть мати) певні пільги. Так, наприклад, певні пільги в оподаткуванні мають суб'єкти малого підприємництва, або підприємства, то здійснюють діяльність з виробництва сільськогосподарської продукції тощо. Саме через ці основні принципи – економічна самостійність, економічна відповідальність та економічна рівноправність – і реалізується в певному обсязі свобода господарської діяльності, яка є основною передумовою розвитку підприємницької діяльності [3].

Модель економічного людини України, досліджувана Петіною О. Б. [15] в наближенні до історичної, господарської, національної, культурної конкретики знаходить специфічні риси. У дослідженнях українських вчених ця особливість пояснюється, наприклад, тим, що зразки поведінки, відображені в моделі, не встигають змінитися так само швидко, як зовнішні умови, соціальне середовище. В умовах нестабільності в суспільстві народжуються «перехідні» форми людської діяльності, цінності і норми поведінки випробовуються в принципово нових, незнайомих і незвичних для них обставин. Максимально наближена до реальності модель «української економічної людини» повинна будуватися з урахуванням мотивації та впливу невизначеності економічного стану суспільства. Крім основних рис західних моделей в українському варіанті підкреслюється роль соціальних, правових, політичних, національних, моральних, екологічних факторів [15, с. 261-262], а також «економічної спрямованості особистості, відповідно до умов, в яких вона сформувалася» [15, с.261-262:]. Приділяється важлива увага аналізу людського, інтелектуального капіталу [15, с. 261-262:], людського потенціалу в економіці [15, с. 261-262:].

Людина в економічних відносинах, модифікаціях економічної поведінки була і є актуальним предметом дослідження в соціально-філософській, соціологічній, філософсько-економічній

традиції. Особливо важливим і значущим за шкалою соціально-філософської актуальності є даний аспект вивчення людини для України, яка переживає складний етап економічного становлення незалежної держави.

Аналіз гносеологічного потенціалу загальнонаукового методу моделювання показав наявність набору властивостей, необхідних для реалізації різнодисциплінарних дослідних теоретичних програм. Моделювання економічних явищ і процесів є основним методом дослідження в економічній теорії. У ньому втілюється рефлексивно-симетричне співвідношення теоретичної і емпіричної форм пізнання. Модель як спосіб репрезентації й інтерпретації об'єкта, його спрощена версія, дозволяє виявити специфіку досліджуваного феномена. Моделювання дає можливість прогнозувати поведінку реальних систем і оптимізувати їх функціонування. Модель економічної людини в межах теоретичних і емпіричних контекстів відображає мінливі комбінації складних економічних, ідеологічних, соціокультурних, психологічних, духовних, політичних, етичних дискурсивних взаємодій [15, с. 261-262:].

Економічне мислення як процес ідеального відображення суб'єктом пізнання економічних процесів і явищ (завдяки якому людина знаходить адекватне уявлення про економічну дійсність, розвиває механізм координації економічної поведінки), тісно взаємодіє з економічною (господарською) культурою. Вона відноситься до особливої соціалізованої сфери діяльності людини, «обробленого» нею місця існування. Її, як правило, пов'язують «з формуванням, організацією і відтворенням відносин між членами суспільства», які виникають і складаються в спільній діяльності, спрямованій на життєзабезпечення і задоволення «первинних потреб у їжі і житлі, а також потреб у інших товарах і послугах» [15, с. 287]. Економіка взаємодіє з широким контекстом культурного субстрату суспільства, внаслідок чого виникає певний тип господарської культури у всьому різноманітті форм. Загальні організаційні форми існування економічної культури (відповідно до енциклопедично узагальненими відомостями) включають тип організації господарювання; переважання колективної або індивідуальної діяльності; великих або дрібних господарських одиниць; жорсткої або вільної регламентації праці; типи господарських суб'єктів; ступінь інтенсивності освоєння економічного простору різними господарськими суб'єктами; типи використовуваних ними технологій; ступінь реалізації економічних дій і цілей на рівні різних господарських суб'єктів; їх економічну ефективність [15, с. 287].

Критеріями громадської оцінки господарської культури можуть бути рівень і структура потреб економічних суб'єктів, стереотипи споживання, співвідношення сукупного попиту і сукупного споживання; ціннісно-мотиваційні відносини різних соціокультурних груп до праці, багатства, накопичення (етика господарського життя); оцінка місця економіки в даному суспільстві і її соціальної ефективності.

В результаті дослідження, ми прийшли до певних **висновків**:

1. Процеси реформування, що відбуваються у всіх сферах нашого суспільства, стосуються економічних, політичних, соціальних, побутових та інших відносин в викликають потребу науково-теоретичних досліджень проблем формування та розвитку соціально-філософських аспектів свободи особистості.

2. Актуальність дослідження проблем свободи особистості викликано насамперед розвитком можливостей створення сприятливих умов її самореалізації в суспільстві. Метою такого процесу є формування цілісної концепції індивідуальної свободи особистості, яка б наповнювалася конкретним змістом, відображала б реальну діяльність індивіда як особистості і як члена суспільства.

3. Свобода – засіб для досягнення мети і сенсу життя людини. Свобода є фундаментальною характеристикою людського існування, оскільки свобода не те, чим володіють люди, а те, чим вони є за своєю суттю. Як універсальна характеристика людського

буття, свобода стосується здатності людини обирати своє буття та керувати ним і безпосередньо пов'язана з відчуттям залежності, відчуження та відповідальності.

4. Економічна свобода на практиці означає право розпочинати або припиняти власну справу, купувати будь-які ресурси, використовувати будь-яку технологію, виробляти будь-яку продукцію і пропонувати її для продажу за будь-якою ціною, вкладати свої кошти на власний розсуд. Кожний споживач має право вільно купувати будь-який товар або послугу, пропонувати свої послуги для виконання будь-якої роботи; відмовлятися від будь-якої роботи; використовувати власні ресурси за умови, що не порушує прав інших людей. Ці права свободи також не дають ніяких гарантій, тобто підприємець має право запропонувати свої послуги, але нікого не можна змусити прийняти їх.

5. Економічна свобода має свої основні принципи, а саме: економічну самостійність, економічну відповідальність, економічну рівноправність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бачинин В.А. Морально-правовая философия / В.А.Бачинин. – Харьков: Консум, 2000. – 208 с.
2. Воецкая Т.В. Курс философии / Т.В.Воецкая, А.А.Чунаева. – Одесса: ОКФА. – 1999. – 616 с.
3. Гетьман О. Економіка підприємства: Навчальний посібник/ Оксана Гетьман, Валентина Шаповал,; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровський ун-т економіки і права. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 487 с.
4. Дратвер Б. Основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник/ Борис Дратвер, М-во освіти і науки України, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. - Кіровоград, 2003. - 186 с.
5. Економіка підприємства: Навчальний посібник/ П. В. Круш, В. І. Подвігіна, Б. М. Сердюк та ін.. - К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. - 777 с.
6. Ильинский И.М. Свобода – путь к знанию, пониманию, умению //Знание, понимание, умение. – 2004. - № 1- Режим доступа: http://www.zpu-journal.ru/zpu/2004_1/Ilinskiy/3.pdf
7. Кант И. Критика чистого разума / Кант Иммануил; [пер. с нем. Лосский Н.О.].- СПб.: Изд-во Тайм-Аут, 1993. – 472 с.
8. Кириченко С.О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст. – К.: Логос,1999.: 7
9. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник / Крысько В.Г.. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с.
10. Людина і світ: Підручник (Л.В. Губерський, А.О. Приятельчук, В.П. Андрущенко та ін.); За ред. Л.В. Губерського, А.О. Приятельчука. К.Український центр духовної культури, 1999. – 512с.
11. Мочерний С. Основи підприємницької діяльності: Посібник/ Степан Мочерний, Олександр Устенко, Сергій Чеботар. - К.: Академія, 2003. - 279 с.
12. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема /філософсько - культурологічний аналіз / - Житомир: ЖІТІ, 1997. - 214 с.
13. Мухін І.М. Свобода як соціальний феномен (теоретико-методологічні аспекти) // Культура народів Причорномор'я. — 2002. — №33. — С.224-228.

14. Никифорова Л.А. Реформирование украинского общества и свобода // Проблема свободы у теоретичній і практичній філософії // Матеріали X Харківських міжнародних Сковородинівських читань. В 2 ч. Ч. 2. – Харків: “Екограф”, 2003. – С. 69-71.
15. Петінова О.Б. Экономический человек: опыт социально-философской экспликации: Монография /Петінова О.Б. – Одесса: Печатный дом, 2016. – 336 с.
16. Словари и энциклопедии. Режим доступу: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1140828/>
17. Філософія: світ людини /В.Табачковський, М.Булатов, Н.Хамітов. – Київ: Либідь, 2003. – 432 с.
18. Цигилик І. І. Основи підприємництва: Навч. посіб./ І. І. Цигилик, Т. М. Паневник, З. М. Криховецька; Мін-во освіти і науки України, Ін-т менеджменту та економіки "Галицька академія". - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 239 с.
19. Шваб Л. Основи підприємництва: Навч. посібник/ Людмила Іллівна Шваб,. - К.: Каравела, 2006. - 343 с.

Борінштейн Євген Русланович (Одеса) – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК 101+17+371

СУЩНОСТНЫЕ ОСНОВЫ ОЙКУМЕНИ ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Анализируется сущность философии образования и стратегия образовательной деятельности в современном обществе. Рассматриваются фундаментальные основания современного воспитания и современного обучения. Автор обозначает ойкумену образования как систему основных универсалий образовательной деятельности, не имеющих границ и направленных на развитие креативности в личности, социальных группах и обществе.

Ключевые слова: *пайдейя, философия образования, современное образование, современное воспитание, современное обучение, гуманитарные технологии, ойкумена образования, ойкумена философии образования.*

СУТНІСНІ ОСНОВИ ОЙКУМЕНИ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Аналізується сутність філософії освіти та стратегія освітньої діяльності в сучасному суспільстві. Розглядаються фундаментальні основи сучасного виховання і сучасного навчання. Автор позначає ойкумену освіти як систему основних універсалий освітньої діяльності, які не мають кордонів і спрямовані на розвиток креативності в особистості, соціальних групах і суспільстві.

Ключові слова: *пайдейя, філософія освіти, сучасна освіта, сучасне виховання, сучасне навчання, гуманітарні технології, ойкумена освіти, ойкумена філософії освіти.*